

La Unió Europea i la seva crisi interna de l'estat de dret

La Unió Europea viu una crisi interna de l'estat de dret provocada per la politització de la justícia en alguns estats membres. Els casos de Polònia i Hongria en són l'exemple més clar.

La degradació de l'estat de dret

Font: Converses a Catalunya

L'estat de dret constitueix un dels pilars fonamentals sobre els quals es construeix la Unió Europea. Tal com estableix l'article 2 del Tractat de la Unió Europea, la democràcia, el respecte als drets humans i la independència judicial no són només valors compartits, sinó condicions imprescindibles per al funcionament legítim de les institucions. En aquest sentit, l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 16 de l'Agenda 2030 reforça aquesta idea en vincular directament la pau i la justícia amb institucions sòlides, transparents i responsables.

Quan es parla d'estat de dret, no es fa referència a un concepte abstracte o simbòlic. Segons la definició utilitzada per la Comissió Europea, implica que tots els poders públics actuïn dins dels límits de la llei, sota el control de tribunals independents, amb garanties efectives de drets fonamentals i amb igualtat real davant la justícia (Comissió Europea, *Rule of Law Report*, 2020). Sense aquests elements, la democràcia es buida de contingut.

En els darrers anys, però, la Unió Europea ha constatat amb preocupació un debilitament progressiu de l'estat de dret en alguns estats membres, especialment pel que fa a la independència judicial. Aquest fenomen no afecta països externs al projecte europeu, sinó que emergeix dins mateix de la Unió, posant en qüestió la seva coherència interna i la seva credibilitat internacional (Parlament Europeu, resolucions 2018–2024).

Per respondre a aquesta situació, la Comissió Europea va instaurar l'any 2020 el Mecanisme anual de l'Estat de Dret, que analitza de manera sistemàtica quatre àmbits clau: el sistema judicial, la lluita contra la corrupció, el pluralisme dels mitjans de comunicació i l'equilibri institucional. Els informes resultants ofereixen una radiografia detallada, país per país, dels avenços i retrocessos detectats (Comissió Europea, *Rule of Law Reports*).

En el cas de Polònia, el deteriorament de la independència judicial no es pot entendre com una reforma puntual, sinó com un procés polític sostingut que s'inicia a partir del 2015 amb l'arribada al poder del partit Llei i Justícia (PiS). El govern va defensar aquestes reformes sota l'argument de “democratitzar” la justícia i eliminar estructures heretades del comunisme. No obstant això, en la pràctica, aquest discurs va servir per legitimar una intervenció creixent del poder executiu sobre els tribunals, alterant l'equilibri institucional propi d'un estat de dret consolidat.

Un dels canvis més significatius va afectar el Consell Nacional de la Magistratura, òrgan clau per garantir la independència judicial. La modificació del sistema de nomenament dels seus membres va permetre que el Parlament —controlat pel partit governant— assumís un paper determinant en la selecció dels jutges. Aquesta reforma va ser durament criticada per organismes europeus, que van

advertir que obria la porta a una politització estructural del poder judicial i comprometia la imparcialitat dels tribunals. (Council of Europe, 2017)

La situació es va agreujar amb la creació d'un règim disciplinari específic per a jutges, que permetia sancionar magistrats per qüestionar reformes governamentals o aplicar dret europeu. Aquest mecanisme va generar un fort efecte dissuasiu dins la judicatura, ja que molts jutges van començar a actuar sota la pressió de possibles represàlies professionals. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea va concloure que aquest sistema vulnerava els principis d'independència i va ordenar-ne la suspensió, evidenciant un xoc frontal entre el dret europeu i la legislació nacional polonesa

Més enllà del conflicte jurídic, aquestes reformes han tingut conseqüències socials profundes. Quan la ciutadania percep que els tribunals no són independents, disminueix la confiança institucional i es debilita la protecció efectiva dels drets fonamentals. Aquest clima afecta especialment els col·lectius més vulnerables i els casos políticament sensibles, on la imparcialitat judicial és essencial per garantir la igualtat davant la llei.

El cas d'Hongria presenta un patró encara més estructural i ideològic. Des de fa més d'una dècada, el govern de Viktor Orbán ha impulsat una transformació del sistema polític sota el concepte de "democràcia il·liberal", un model que qüestiona obertament els contrapesos institucionals tradicionals. En aquest context, la justícia ha deixat de ser concebuda com un poder independent per convertir-se progressivament en un instrument subordinat a la majoria política.

El primer ministre hongarès, Viktor Orbán

Font: REUTERS / Silvia Martínez. Brussel·les

Una de les principals preocupacions rau en la concentració de poder en els òrgans de govern judicial, especialment en el control dels nomenaments, trasllats i promocions de jutges. Aquesta concentració limita l'autonomia real del sistema judicial i genera dependència jeràrquica, fet que pot influir indirectament en el contingut de les decisions judicials. El Consell d'Europa ha advertit reiteradament que aquesta estructura no ofereix garanties suficients contra la ingerència política. (Council of Europe, 2025)

Paral·lelament, el paper del Tribunal Constitucional hongarès s'ha anat debilitant. Les reformes legislatives han facilitat el nomenament de magistrats afins al govern, reduint la capacitat del tribunal per actuar com a fre al poder executiu. Això ha tingut un impacte directe en la protecció dels drets fonamentals, ja que moltes lleis controvertides han quedat sense un control constitucional efectiu.

Davant la persistència d'aquestes deficiències, la Unió Europea va adoptar una mesura sense precedents: la congelació de fons europeus vinculada al respecte de

l'estat de dret. Aquesta decisió respon a la constatació que les vulneracions de la independència judicial poden afectar directament la gestió dels recursos comunitaris. Tot i alguns ajustos legislatius introduïts pel govern hongarès, diversos informes assenyalen que els canvis han estat més formals que estructurals. (EUROPEAN COMMISSION, 2023)

Des del punt de vista social, aquesta situació ha tingut un efecte clar sobre la llibertat d'expressió, el paper de les ONG i la protecció de minories. En absència d'una justícia plenament independent, els mecanismes de defensa dels drets es debiliten, i l'estat de dret esdevé fràgil davant l'arbitrarietat política. (Amnesty International, 2023)

En conjunt, els casos de Polònia i Hongria evidencien que el debilitament de la independència judicial dins la Unió Europea no és un fenomen accidental, sinó el resultat de decisions polítiques concretes. Aquests processos posen en risc els principis fonamentals de l'ODS 16 i mostren fins a quin punt la justícia pot deixar de ser un dret universal per convertir-se en un privilegi condicionat pel poder polític.

*El Prat de Llobregat, 10 de
febrer 2026*

References

Amnesty International. (2023, novembre 28). *Human rights in Hongria: Report*. European governments donors' discriminatory funding restrictions to Palestinian civil society risk deepening human rights crisis.

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/11/european-governments-donors-discriminatory-funding-restrictions-to-palestinian-civil-society-risk-deepening-human-rights-crisis/>

Council of Europe. (2017, decembre 11). *European commission for democracy through law (Venice commission)*. Poland - Opinion on the Draft Act amending the Act on the National Council of the Judiciary; on the Draft Act amending the Act on the Supreme Court, proposed by the President of Poland, and on the Act on the Organisation of Ordinary Courts, adopted by the .

<https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282017%29031-e>

Council of Europe. (2025, juny 16). *Hungary - Opinion on the constitutional and legislative amendments concerning the requirements to be appointed Prosecutor General and Constitutional Court Judge of Hungary, as well as the appointment and retirement of judges*. Venice Commission of the Council of Europe.

<https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/opinion-1231>

EUROPEAN COMMISSION. (2023, juny 8). *2023 EU Justice Scoreboard*. EUR-Lex European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023DC0309>